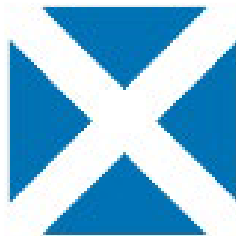

VOTAZIUN CONSULTATIVA SETTEMBER 2026

Damondas strategicas per la revisiun dalla
constituziun communal Mustér

M E S S A D I

dalla suprastanza communal al cussegl da vischnaunca

Stimada signura presidenta
Preziadas cusseglieras
Preziai cussegliers

1 Situaziun da partenza

La vischnaunca da Mustér ei en moviment. Ils 13 da settember 2024 ha il cussegl da vischnaunca acceptau la moziun "Rinforzar la posiziun dalla cumissiun da gestiun" ch'ei vegnida inoltrada ils 20 da zercladur 2024. Las midadas giavischadas ella moziun pretendan ina revisiun dalla constituziun communal. Sco giu communicau less la suprastanza communal gest nezegiar quella caschun per prender en mira ina revisiun cumplexsiva dall'entira constituziun communal ed aschia instradar las adattaziuns necessarias.

La constituziun communal fuorma la basa legala da nossa vischnaunca. Ella definescha las structuras politicas ed organisatorias sco era las cumpetenzas e las incaricas da tut ils organs da vischnaunca. La davosa revisiun cumplexsiva dalla constituziun communal ha giu liug igl onn 2008. Igl onn 2013 ha ei aunc dau ina revisiun parziala en connex cun la cumissiun da gestiun el rom dad ina iniziativa dil pievel.

La procedura per la revisiun dalla constituziun communal preveda l'elaboraziun entras la suprastanza communal ensemen cun ina cumissiun speciala. Tenor comunicaziun dalla suprastanza communal enviers il cussegl da vischnaunca, appartegnan suandontas persunas alla cumissiun speciala:

- Moziunari
- Treis persunas ord il cussegl da vischnaunca
- President communal
- Treis convischinAs

La versiun elaborada dalla cumissiun speciala vegn predeliberada entras il cussegl da vischnaunca e va silsuenter en votaziun dil pievel per approvaziun.

Per dar la direcziun strategica allas instanzas che lavuran vid la revisiun dalla constituziun duess il pievel saver s'exprimer tier entginas damondas impurtontas en connex cun las structuras dalla vischnaunca el rom dad ina votaziun consultativa.

Cheusut suondan 5 damondas cun explicaziuns sco era cun ils avantatgs e disavantatgs tier ina midada dallas structuras existentas.

2 Damondas revisiun constituziun communal

DAMONDA 1 (giavisch ord moziun «Rinforzar la posiziun dalla cumissiun da gestiun»)

Cumissiun da gestiun	
Damonda	<i>Dapi l'approbaziun dall'iniziativa dil pievel igl onn 2013 ei la cumissiun da gestiun in gremi independent che vegn eligius dil pievel. Avon quei termin ei la cumissiun da gestiun stada in gremi parlamentar, eligius dil cussegl da vischnaunca. El futur duei la cumissiun da gestiun esser:</i> ☐ <i>In gremi independent, eligius dil pievel (sco tochen dacheu)</i> ☐ <i>In gremi parlamentar, eligius dil cussegl da vischnaunca</i>
Informaziuns	Avon l'iniziativa dil pievel digl onn 2013 era la cumissiun da gestiun in gremi parlamentar, eligius dil cussegl da vischnaunca (concept 2008). Dapi l'approbaziun dalla iniziativa ei la cumissiun da gestiun in gremi independent dil cussegl da vischnaunca che vegn eligius dil pievel. La moziun "Rinforzar la posiziun dalla cumissiun da gestiun", inoltrada ils 20 da zercladur 2024 dil cussegl da vischnaunca pretenda da reveder la constituziun communal cun la finamira da rinforzar la posiziun dalla cumissiun da gestiun el senn dil concept 2008, denton cun dar la pusseivladad dad era eleger ina entochen duas personas dil fatg ordeifer il gremi dil cussegl da vischnaunca. Las incaricas dalla cumissiun da gestiun ein regladas en art. 54 dalla constituziun communal actuala.
En cass che la cumissiun da gestiun duess puspei esser in gremi parlamentar, eligius dil cussegl da vischnaunca havess quei suandonts avantatgs e disavantatgs:	
Avantatgs	Disavantatgs
- La cumissiun da gestiun fuss pli datier dils fatgs dalla vischnaunca e havess aschia la pusseivladad d'intervegnir el rom dallas discussiuns parlamentaras. - La cumissiun da gestiun havess la funcziun d'ina cumissiun predeliberonta.	- La cumissiun da gestiun fuss buca pli independenta dils fatgs politics dalla vischnaunca. - L'incumbensa da survigilanza dils fatgs e dallas proceduras politics savess buca vegnir ademplida a moda independenta.

DAMONDA 2

Cussegl da vischnaunca	
Damonda	<i>Tgei gremi duess decider el futur davart las fatschentas dalla vischnaunca che survargan las cumpetenzas finanzialas dalla suprastanza communal, ston denton buca vegnir decidi all'urna?</i> ☐ Cussegl da vischnaunca (sco tochen dacheu) ☐ Radunonza communal
Informaziuns	La vischnaunca da Mustér enconuscha dapli igl onn 1972 in cussegl da vischnaunca. Gia en vesta dalla revisiun totala dalla constituziun communal igl onn 2008 ei vegniu discussiunau, schebein ins vul mantener il sistem parlamentar cun in cussegl da vischnaunca ni reintrodur la radunonza da vischnaunca. En ina retschercha da meinis han da gliez temps 340 votants ni 61% vuliu mantener il cussegl da vischnaunca. El cantun Grischun enconuschan 15 vischnauncas in parlament communal, las autras vischnauncas enconuschan la radunonza da vischnaunca sco organ legislativ. Las cumpetenzas dil cussegl da vischnaunca ein stipulai en art. 36 dalla constituziun communal. L'alternativa tier il cussegl da vischnaunca fuss l'introducziun d'ina radunonza da vischnaunca.
Ina reintroducziun dalla radunonza da vischnaunca enstagl dil cussegl da vischnaunca havess suandonts avantatgs e disavantatgs:	
Avantatgs	Disavantatgs
- Tuttas persunas cun dretg da votar han la pusseivladad da separticipar allas radunonzas da vischnaunca per decider davart la fatschentas el rom da sias cumpetenzas. - Ei duvrass buca pli 15 persunas ch'eiin promptas da s'engaschar intensivamein cun las fatschentas dalla vischnaunca.	- Gruppaziuns cun interess particulars han la pusseivladad dad influenzer ina fatschenta entras mobilisaziun. - Pli paucas persunas sedatten giu intensivamein cun ils fatgs da vischnaunca. - Per persunas giuvnas ei in parlament pli adattaus per far ils emprems pass politics.

DAMONDA 3

Cumissiun da baghegiar	
Damonda	<i>A tgei gremi duei la suprastanza communal delegar el futur la responsabladad davart ils fatgs da baghegiar?</i> ☐ Cumissiun da baghegiar (sco tochen dacheu) ☐ Giunta da baghegiar (menader digl uffeci da baghegiar e genau responsabel)
Informaziuns	Tenor igl uorden da fatschentas vertent ha la suprastanza communal delegau la responsabladad davart ils fatgs da baghegiar alla cumissiun da baghegiar. La cumissiun da baghegiar ei reglada ella constituziun communal en art. 57. L'organisaziun, l'incarica e las cumpetenzas dalla cumissiun da baghegiar sedrezzan tenor la lescha da baghegiar art. 6. La cumissiun da baghegiar secumpona da tschun commembers che s'entaupan per regla mintga treis jamnas per tractar ils fatgs da baghegiar actuals. In'alternativa ei d'abolir la cumissiun da baghegiar e delegar la responsabladad per ils fatgs da baghegiar al menader digl uffeci da baghegiar, ensemen cun il genau responsabel (giunta da baghegiar).
L'aboliziun dalla cumissiun da baghegiar cun delegar la responsabladad ad ina giunta da baghegiar havess suandonts avantatgs e disavantatgs:	
Avantatgs	Disavantatgs
- Las proceduras da baghegiar vegnan pli effizientas e nunbirocraticas. Il temps naven dalla damonda entochen tier la lubientscha da baghegiar per cass buca dispoteivels sereduccess. - Ei basegna buca pli 5 persunas che s'entaupan mintga treis jamnas e che s'occupeschan intensivamein cun ils fatgs da baghegiar.	- Pli paucas persunas independentas s'occupeschan cun ils fatgs da baghegiar. - La responsabladad sto vegnir purtada da pli paucas persunas.

DAMONDA 4

Cussegl da scola	
Damonda	<i>Tgei gremi duei esser responsabels e survigilar el futur il menaschi da scola e da scoletta?</i> ☐ <i>Cussegl da scola (sco tochen dacheu)</i> ☐ <i>Giunta da scola (meinascola e geraua responsabla)</i>
Informaziuns	Tenor constituziun communal art. 49 – 51 cumpeta la direcziun e la survigilonza dil menaschi da scola al cussegl da scola. Quel secumpona da tschun commembers. Il commember dalla suprastanza, incumbensaus cun il scolaresser, ei ex officio commember dil cussegl da scola e la meinascola fa part dallas sedutas dil cussegl da scola cun vusch consultativa. In'alternativa ei d'abolir il cussegl da scola e surdar la direcziun e la survigilonza dil menaschi da scola alla meinascola ensemen cun la geraua responsabla (giunta da scola).
L'aboliziun dil cussegl da scola cun surdar la responsabladad alla giunta da scola havess suandonts avantatgs e disavantatgs:	
Avantatgs	Disavantatgs
- Ei basegna buca pli 5 persunas che s'entaupan regularmein e che s'occupeschan intensivamein culs fatgs dil scolaresser. - La birocrazia vegness reducida entras ina tractaziun pli efficienta dils fatgs dil menaschi da scola.	- Pli paucas persunas independentas s'occupeschan cun ils fatgs dil scolaresser. - La responsabladad sto vegnir purtada da pli paucas persunas.

DAMONDA 5

Habilitad da votar	
Damonda	<i>Naven da tgei vegliadetgna duessen persunas ella vischnaunca da Mustér astgar votar?</i> ☐ 18 onns (sco tochen dacheu) ☐ 16 onns ☐ Tenor cantun Grischun
Informaziuns	Tenor la constituziun communal vertenta han ils burgheis Svizzers la habilitad da votar en nossa vischnaunca quei mument ch'ei han cumplenu il 18avel onn da naschientscha ed ein buca ugadai pervia da malsogna ni fleivlezia da spért. Il cantun Grischun ei da present vid analisar in eventual sbassament da vegliadetgna. La votaziun persunter ha medemamein liug ils 27 da settember 2026. La damonda ei sche nossa vischnaunca vul independentamein da cantun e confederaziun sbassar la vegliadetgna da votar (senza dretg da vegnir eligius) sin 16 onns ni s'adattar consequent alla lescha dil cantun Grischun.
La reduenziun dalla vegliadetgna da votar havess suandonts avantatgs e disavantatgs:	
Avantatgs	Disavantatgs
- Dapli persunas giuvnas san prender part allas votaziuns communalas suttamessas alla votaziun all'urna ed aschia decider activamein davart lur futur. - Persunas giuvenilas vegnessen integrai pli baul ellas proceduras politicas tgei che promovess igl interess per la politica.	- Persunas denter 16 e 18 onns havessen la pusseivladad da votar, schegie ch'els han aunc buca contonschiu la maiorenitad. - Bia persunas sut 18 onns sesanflan aunc en ina scolaziun, vivan el ravugl dalla famiglia a casa e portan negina responsabladad finanziala (capientscha per grevas fatschentas).

3 Procedura

Per la revisiun dalla constituziun communal e i previu suandonta procedura:

Approbaziun messadi damondas strategicas entras cussegl da vischnaunca	21 d'ust 2026
Informaziun dalla populaziun	28 d'ust 2026
Votaziun consultativa damondas strategicas	27 da settember 2026
Elecziun cumissiun da revisiun entras cussegl da vischnaunca	4 da december 2026
Elaboraziun dalla revisiun dalla constituziun communal	Entochen miez 2027
Approbaziun entras cussegl e votaziun all'urna	Atun 2027

4 Propostas

Sin fundament dallas ponderaziuns suramenziunadas propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca:

- d'approbar las damondas strategicas en connex cun la revisiun dalla constituziun communal e suttametter quellas el rom dad ina votaziun consultativa alla cuminonza da votantas e votants;

Suprastanza communal Disentis/Mustér

Il president:

René Epp

Il meinafatschenta:

Roland Cajacob

Disentis/Mustér, ils 11 d'ust 2026